Vanjsko trgovinska razmjena poljoprivredno – prehrambenih proizvoda 2008. – 2013.

Jelić, Josip

Undergraduate thesis / Završni rad

2014

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of agriculture / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Poljoprivredni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:151:740505

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek

Repository / Repozitorij:

Repository of the Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek - Repository of the Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek

zir.nsk.hr

Image not found or type unknown

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU

Josip Jelić
Stručni studij smjer Agrarno poduzetništvo

VANJSKOTRGOVINSKA RAZMJENA POLJOPRIVREDNO-PREHRAMBENIH PROIZVODA 2008. -2013.

Završni rad

Vinkovci, 2014.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU

Josip Jelić
Stručni studij smjer Agrarno poduzetništvo

VANJSKOTRGOVINSKA RAZMJENA POLJOPRIVREDNO-PREHRAMBENIH PROIZVODA 2008. -2013.

Završni rad

Povjerenstvo za obranu završnog rada:
Doc.dr.sc. Tihana Sudarić, predsjednik
Prof. dr. sc. Krunoslav Zmaić, mentor
Prof.dr.sc. Zdravko Tolušić, član

Vinkovci, 2014.

SARDŽAJ

1. UVOD.....1

2. VANJSKO TRGOVINSKA RAZMJENA POLJOPRIVREDNO-PREHRAMBENIH PROIZVODA.....2

3. POLJOPRIVREDNA TRGOVINA.....3

4. (VANJSKO) TRGOVINSKA (ZAŠTITNA) POLITIKA.....5

4. 1. Carina.....6

4. 1. 1. Troškovi i koristi od uvođenja carina.....6

4. 2. Uvozne kvote.....7

4. 3. Dobrovoljno ograničenje izvoza- izvozna kvota.....7

4. 4. Izvozne potrebe.....7

4.5. Ostali instrumenti trgovinke politike.....8

5. HRVATSKA VANJSKOTRGOVINSKA RAZMJENA POLJOPRIVREDNO – PREHRMBENIH PROIZVODA.....10

6. VANJSKOTRGOVINSKA RAZMJENA I CILJ NJENOG ISTRAŽIVANJA I PROVOĐENJA.....11

7. EKONOMIJA I EKONOMSKI UČINCI VANJSKE TRGOVINE.....16

8. KORIST VANJSKOTRGOVINSKE RAZMJENE.....18

9. STUPANJ UKLJUČENOSTI U MEĐUNARODNU RAZMJENU.....19

10. ZAKLJUČAK.....24

11. POPIS LITERATURE.....25

12. SAŽETAK.....26

13. SUMMARY.....27

12. POPIS TABLICA.....28

13. POPIS GRAFIKONA.....29

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA.....30

1. UVOD

Poljoprivreda i uzgoj poljoprivrednih i prehrambenih dobara još od davnina su bile jedina prehrana stoci i ljudima ali i jedini izvor zarade, jer su se tim proizvodima odavnina trgovalo i vršila razmjena.

Na početku je ta robna razmjena bila ograničena na unutrašnjost jedne države ili zemlje, te se razvojem raznih kultura, civilizacija, ustrojem država i granica, ta razmjena počinje širiti na cijelu zemlju i sve kontinente. Vanjsko trgovinska razmjena poljoprivredno-prehrambenih proizvoda ovisna je o domaćoj proizvodnji te o razvijenosti industrije prehrambenih proizvoda.

Ako se baziramo na RH, onda možemo reći da ona u svojim regionalnim okvirima ima snažnu poljoprivrednu i prehrambenu industriju, duge tradicije koju odlikuju najviši standardi u pogledu kakvoće i zdravstvene ispravnosti hrane, te koja potrošačima u zemlji i svijetu također nudi obilje vrhunskih i prepoznatljivih poljoprivredno prehrambenih proizvoda.

Hrvatska u svojoj regiji ima vrlo intenzivnu poljoprivrednu razmjenu, čiji je obujam u periodu od 2001.- 2008. godine utrostručen. U tom je razdoblju izgrađen najvažniji dio razgranate mreže. Hrvatska izvozi poljoprivredne proizvode u 114 zemalja svijeta pri čemu na prvih 15 izvoznih odredišta, otpada preko 90% ukupnog izvoza. RH svoje najveće viškove izvozi i razmjenjuje svojim susjednim državama. Kako u svakim poslovima tako i u razmjeni postoje periodi koji donose pozitivan doprinos, ali jednako tako postoje i periodi koji donose manjak zemljama u razmjeni. Zadnjih godina najveći manjak u trgovinskoj razmjeni Hrvatska ostvaruje s Njemačkom, Italijom, Mađarskom, Nizozemskom i Brazilom.

2. VANJSKO TRGOVINSKA RAZMJENA POLJOPRIVREDNO PREHRAMBENIHPROIZVODA

VANJSKOM TRGOVINOM nazivamo cjelokupnu razmjenu roba i usluga između neke zemlje i inozemstva.

Naime, Hrvatska u regionalnim okvirima ima snažnu poljoprivrednu i prehrambenu industriju duge tradicije koju odlikuju najviši standardi u pogledu kakvoće i zdravstvene ispravnosti hrane, te koja potrošačima u zemlji i svijetu također nudi obilje vrhunskih i prepoznatljivih poljoprivredno – prehrambenih proizvoda.

Svaka vrsta posla ima nešto bez čega ne može i o čemu ovisi. Kako bi vanjsko trgovinska razmjena poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u potpunosti bila uspješna treba se u potpunosti posvetiti i slijediti kriterije o kojima ovisi sam uspjeh razmjene. Svim zemljama u razmjeni, pa tako i Hrvatskoj u cilju je da koristeći svoje prednosti ostvari što veći izvoz u što manji uvoz. Ukupna vanjsko trgovinska razmjena Hrvatske postupno je rasla sve do 2008. godine, a nakon toga dolazi do smanjenja pri čemu je najveće a ujedno i najvažnije smanjenje kod uvoza.

3. POLJOPRIVREDNA TRGOVINA

[1]Hrvatska u regiji ima najintenzivniju poljoprivrednu razmjenu, čiji je obujam u periodu od 2001. – 2008. godine utrostručen. U tom je razdoblju izgrađen navažniji dio razgranate mreže ***sporazum o slobodnoj trgovini***.

2000. godine Republika Hrvatska je postala članica Svjetske trgovinske organizacije, što je uvelike potaklo trgovinsku razmjenu.

Za razliku od nepoljoprivredne razmjene koja je uvelike liberalizirana, još uvijek se jedan dio poljoprivredne razmjene odvija uz primjenu nekog oblika carinske zaštite.

Tijekom zadnjih sedam godina podjednako su brzo rasli i izvoz i uvoz tako da je trgovinska bilanca također utrostručena.

Hrvatska izvozi poljoprivredne proizvode u 114 zemalja na svim kontinentima pri čemu na prvih 15 izvoznih odredišta otpada više od 90 %.Ipak, u istom periodu u Hrvatskoj je bilo mnoštvo proizvoda podrijetlom iz čak 178 zemalja.

Najveći višak u razmjeni Hrvatska ostvaruje sa susjednom Bosnom i Hercegovinom te s Japanom, gdje je glavni hrvatski izvozni proizvod plavoperajna tuna.

Najveći manjak u trgovinskoj razmjeni Hrvatska zadnjih godina ostvaruje s Njemačkom, Brazilom, Nizozemskom, Italijom i Mađarskom.

1. [1] Časopis poljoprivrednog gospodarstva 2009. (Izdavač: Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva, ruralnog razvoja RH)

[2]U strukturi hrvatskog poljoprivrednog izvoza prevladavaju proizvodi prehrambene industrije, dok su manje zastupljeni primarni proizvodi.U najzastupljenijih petnaest (15) izvoznih proizvoda po prosječnoj vrijednosti u razdoblju 2006. – 2008. godine samo su pšenica, kukuruz i mandarine primarni poljoprivredni proizvodi.Na prva dva mjesta su godinama cigarete i šećer, čija je vrijednost izvoza iznosila 290 milijuna USD godišnje.Šećer se također nalazi na prvom mjestu ukupnog hrvatskog uvoza, ali puno manje uvozne vrijednosti i naravno zastupljenosti u ukupnom hrvatskom poljoprivrednom uvozu. Osim šećera, još su i sljedeći proizvodi u skupini značajnih kako na strani izvoza tako i na strani uvoza: kakao proizvodi, pivo, keks, pripravci za životinjsku prehranu itd.

U pogledu prosječne vrijednosne bilance hrvatske razmjene zadnje dvije godine, od 22 najvažnije skupine poljoprivrednih proizvoda samo kod šest skupina se bilježi višak u razmjeni.Prosječni godišnji višak trgovinske razmjene je kod duhana približno 73 milijuna USD, kod šećera 63 milijuna USD, dok žitarice, riba, prerađevine od mesa ostvaruju nešto manje od 60 milijuna USD viška.

2. [2]Časopis poljoprivrednog gospodarstva 2009. (Izdavač: Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva, ruralnog razvoja RH)

4. (VANJSKO) TRGOVINSKA (ZAŠTITNA)POLITIKA

Kako u svim segmentima posla postoji politika poslovanja, tako je i u trgovini i razmjeni.

[3](***Zaštitna) politika*** podrazumjeva ekonomsku politiku kojoj je svrha stvaranje razlike između relativnih cijena roba na domaćem i svjetskom tržištu.

Zaštitnom se politikom ograničava sloboda kretanja tokova u međunarodnoj ekonomskoj razmjeni.

Mjere ekonomske politike kojimase ograničava sloboda tokova međunarodne ekonomske razmjene mogu djelovati mehanizmom cijena (carine) ili ograničavanjem količina (kontigenti, kvote)ili pak deviznim ograničenjima.

<u>INSTRUMENTI TRGOVINSKE POLITIKE</u> :

- CARINE
- IZVOZNE POTPORE
- UVOZNE KVOTE
- DOBROVOLJNA OGRANIČENJA IZVOZA

<u>OSTALI INSTRUMENTI TRGOVINSKE POLITIKE</u>

- SUBVENCIONIRANI KREDITI
- NACIONALNA NABAVA
- BIROKRATSKA OGRANIČENJA

3. [3]dr.sc. Mirjana Jeleč Raguž; Vanjskotrgovinska politika i razmjena u RH

4. 1. CARINA

[4]Carina predstavlja porez na uvezeno dobro.

Predstavlja najstariji oblik trgovinske politike te su se tradicionalno koristile kao izvor javnih prihoda.

- **Specifične carine –** obračunavaju se kao postotak vrijednosti uvezenog dobra (npr . 3 $ po barelu nafte)
- **Carine AD VALOREM -** obračunavaju se kao postotak vrijednosti uvezenog dobra (npr. 25 % - američka carina na uvezene kamione).

U oba se slučaja učinci carine ogledaju u povećanju troškova otpreme iz jedne zemlje u drugu.

4. 1. 1. TROŠKOVI I KORISTI OD UVOĐENJA CARINE

Troškovi i koristi od uvođenja carine ili drugog instrumenta trgovinske politike mogu se mjeriti pomoću pojma ***potrošačkog i poizvođačkog probitka****.

Carina će povećati blagostanje domaćih proizvođača jer carina povećava cijenu dobra kojeg oni proizvode, smanjit će blagostanje domaćih potrošača iz istih razloga.

Ovdje je Vlada na dobitku jer carina povećava javne prihode.

***potrošačev probitak –** ukupna korist ili vrijednost koju potrošač dobiva nakon što on plati za neki proizvod.

***proizvođačev probitak –** ukupna korist ili prihod koji proizvođači dobiju iznad onoga što ih zaista košta proizvodnja nekog proizvoda.

4. [4]dr.sc. Mirjana Jeleč Raguž; Vanjskotrgovinska politika i razmjena u RH

4. 2. UVOZNE KVOTE

[5]Najvažnije kvantitativno ograničenje u vanjskoj trgovini je kvota.

Kvota se definira kao apsolutna granica do koje može ići vrijednost ili količine neke robe ili usluge u određenom razdoblju.

Kvotom se može ograničiti uvoz ili izvoz (uvozne ili izvozne kvote).

Uvozna kvota predstavlja izravno ograničenje količine uvezenog određenog dobra.

4. 3. DOBROVOLJNO OGRANIČENJE IZVOZA – IZVOZNA KVOTA

U ovoj skupini je izvozna kvota koja predstavlja dobrovoljno ograničenje izvoza (VER) koje se bilateralno dogovara zbog bitno narušene ravnoteže u vanjskotrgovinskoj bilanci.

Općenito se uvode na uvoznikov zahtjev.

4. 4. IZVOZNE POTPORE

Ovu grupu sačinjavaju :

IZVOZNA SUBVENCIJA koja predstavlja isplatu poduzeću ili pojedincu koji prodaje dobro inozemstvu.

Kao i carina, izvozna subvencija može biti ***specifična*** (konstantan iznos po jedinici dobra) ili ***AD VOLAREM*** (udio u vrijednosti izvoznog dobra).

Učinci izvozne potpore na cijene su slični učincima carine (za potrošače i proizvođače) , osim kod javnih prihoda koji opadaju.

5. [5]dr.sc. Mirjana Jeleč Raguž; Vanjskotrgovinska politika i razmjena u RH

4.5. OSTALI INSTRUMENTI TRGOVINSKE POLITIKE

- **SUBVENCIONIRANI IZVOZNI KREDITI**
  Instrument trgovinske politike sličan izvoznoj potpori, osim što ima oblik subvencioniranog kredita kupcu izvoznog proizvoda.

- **NACIONALNA NABAVA**
  Vladina nabava ili nabava strogo uređenih poduzeća može biti usmjerena prema domaćim proizvodima, čak i kada su ti proizvodi skuplji od uvoza.

- **BIROKRATSKA OGRANIČENJA**
  Katkad vlade žele ograničiti uvoz bez uvođenja formalnih instrumenata trgovinske politike (promjeni zdravstvene, carinske, siguronosne postupke kako bi se trgovina znatno onemogućila).[6]

6. [6]dr.sc. Mirjana Jeleč Raguž; Vanjskotrgovinska politika i razmjena u RH

Tablica 1. UčinciInstrumenatatrgovinske politike u zemlji

	CARINA	IZVOZNA SUBVENCIJA	Uvozna kvota	Dobrovoljno ograničenje izvoza
Proizvođački probitak	Raste	Raste	Raste	Raste
Potrošački probitak	Pada	Pada	Pada	Pada
Javni prihod	Raste	Pada (javni rashodi rastu)	Nema promjene (rentu zarađuje posjednik dozvole)	Nema promjene (rentu zarađuju stranci)
Ukupno nacionalno blagostanje	Nejasno (pada u maloj zemlji)	Pada	Nejasno (pada u maloj zemlji)	Pada

Izvor: Krugman, P. i Obstfeld, M. (2009) *Međunarodna ekonomija: teorija i ekonomska politika*, Sedmo izdanje. Zagreb: Mate i ZŠEM. Str. 195.

5. HRVATSKA VANJSKOTRGOVINSKA RAZMJENA POLJOPRIVREDNO – PREHRMBENIH PROIZVODA

[7]Kroz ovaj dio rada analizira se hrvatska ukupna vanjskotrgovinska razmjena poljoprivredno – prehrambenih proizvoda za razdoblje od 2000. – 2010. godine, a po proizvodima i uvozno – izvoznim odredištima za razdoblje od 2005. – 2010. godine.

Poljoprivredno prehrambeni sektor sudjeluje s 9,7 % u ukupnoj vanjskotrgovinskoj razmjeni Hrvatske; manje u uvozu (9,1 %) nego u izvozu (10, 9 %).

Urazdoblju od 2000. do 2010. godine Republika Hrvatska ima deficit kod poljoprivredno – prehrambenih proizvoda i to između 280 milijuna dolara u 2000. i 1. 225 milijuna dolara u 2008. godini.

Najznačajniji izvozni proizvodi su šećer od trske i šećerne repe, cigare i cigarete od duhana tečokolada, a uvozni razni prehrambeni proizvodi, svježe svinjsko meso te živa goveda.Najviše poljoprivredno - prehrambenih proizvoda (čak oko trećine ukupnog) izvozimo u Bosnu i Hercegovinu, a najviše uvozimo iz Njemačke (11,8 %).

Hrvatskoj su bitna tržišta u okruženju s Bosnom i Hercegovinom, Crnom Gorom, Slovenijom i Srbijom s kojima ima pozitvnu vanjskotrgovinsku bilancu kod poljoprivredno – prehrambenih proizvoda, dok ipak negativnu ima s Makedonijom.

7. [7]I. Grgić, Magdalena Zrakić, Gordana Županac; Hrvatska vanjskotrgovinska razmjena poljoprivredno prehrambenih proizvoda

6. VANJSKOTRGOVINSKA RAZMJENA I CILJ NJENOG ISTRAŽIVANJA I PROVOĐENJA

[8]Vanjskotrgovinska razmjena poljoprivredno – prehrambenih proizvoda ovisna je o domaćoj proizvodnji, razvijenosti industrije prehrambenih proizvoda, stvarnoj i potencijalnoj domaćoj potražnji, promjenama na svjetskom tržištu te je cilj Hrvatske da koristeći svoje poredbene prednosti ostvari što veći izvoz uz što manji uvoz.

Međunarodna razmjena je posljedica unutrašnjih zbivanja u privredi, proizvodnji i potrošnji, odnosa ponude i potražnje, viškova i manjkova roba u gospodarstvu otvorenu prema svjetskom tržištu.

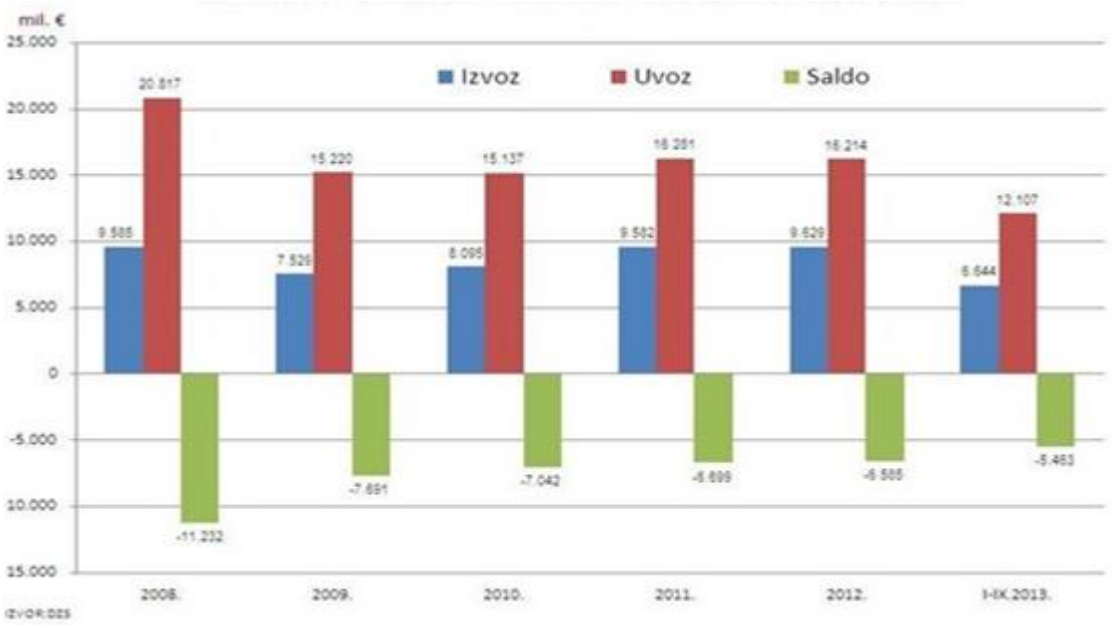
Trend kretanja vanjskotrgovinske razmjene Republike Hrvatske u periodu od 2008. – 2013. godine pokazuje značajno smanjenje uvoza, ali i izvoza, a time i ukupne vanjskotrgovinske aktivnosti. Ukupni obujam vanjskotrgovinske razmjene (izvoz + uvoz) od 2008. – 2012. godine pokazuje značajno smanjenje za 17,8 %. Posljedica je toga pad uvoza za 22,1 %, dok se izvoz održao na razini iz 2008.godine.

Ukupni vanjskotrgovinski deficit smanjen je za 41,4 %, time je pokrivenost izvoza uvozom povećana sa 46 % na 59,3 % u 2012. godini.

Prema robnim sektorima u ovom promatranom razdoblju uviđamo da je smanjen uvoz od motornih vozila, naftnih proizvoda, metalnih proizvoda pa sve do poljoprivredno – prehrambenih proizvoda, što se sve odrazilo na pad industrijske proizvodnje.Tako su naši najveći vanjskotrgovinski partneri: Njemačka, Italija, Austrija, Slovenija i Rusija manje uvozili u Hrvatsku i time ostvarili niži vanjskotrgovinski suficit u odnosu na prethodne godine, dok je istovremeno Republika Hrvatska manje uvozila od spomenutih zemalja i time zabilježila manji vanjskotrgovinski deficit.

8. [8]I. Grgić, Magdalena Zrakić, Gordana Županac; Hrvatska vanjskotrgovinska razmjena poljoprivredno prehrambenih proizvoda

Grafikon 1. Kretanje izvoza i uvoza Hrvatske od 2008. do 2013. godine

Izvor: Hrvatski zavod za statistiku (HZS)

[9]I u daljnjem radu istražuje se kretanje vanjskotrgovinske razmjene Republike Hrvatske poljoprivredno – prehrambenih proizvoda kako ukupno tako i prema proizvodima i izvozno – uvoznim odredištima.

Osnovna pretpostavka je da ulazak Republike Hrvatske u Europsku uniju nema značajnijeg utjecaja na promjene kod vanjskotrgovinske razmjene poljoprivredno – prehrambenih proizvoda.

Kao kvantitativni pokazatelj vanjskotrgovinske razmjene korišteni su slijedeći indikatori :

a) Pokrivenost uvoza izvozom (r)

gdje je:

$$r_{ijt} = \frac{X_{ijt}}{M_{ijt}} * 100 ;$$

- r: pokrivenost uvoza izvozom u godini t
- X: izvoz sektora i odsjeka j u godini t
- M : uvoz sektora i odsjeka j u godini t

9. [9]I. Grgić, Magdalena Zrakić, Gordana Županac; Hrvatska vanjskotrgovinska razmjena poljoprivredno prehrambenih proizvoda

[10]Ukoliko je vrijednost indikatora pokrivenosti ispod 100 ostvaruje se vanjskotrgovinski deficit i obratno, ako je indikator veći od 100 postoji vanjskotrgovinski suficit. Kao relativni pokazatelj indikator se često iskazuje i u postotku.

b) Relativni vanjskotrgovinski saldo (RVS)

$$t \quad X_{it} M_{it}$$

$$RVS_i = \frac{t \quad t}{X_i \; M_i}$$

gdje je:

- RVS: relativni vanjskotrgovinski saldo sektora i u godini t
- X: izvoz sektora i u godini t
- M: uvoz sektora i u godini t

Granične vrijednosti ovog indikator su 1 i -1. Vrijednost indikatora iznosi 1, ukoliko je sektor isključivo izvozno usmjeren i nema uvoza, i obrnuto- ukoliko sektor proizvode i usluge samo uvozi indikator ima vrijednost -1.
Ukupna vanjskotrgovinska razmjena Hrvatske rasla je od 2008. godine, a nakon toga dolazi do smanjenja, pri čemu je veće smanjenje od uvoza.Cijelo analizirano razdoblje karakterizira veliki vanjskotrgovinski deficit, također najveći u 2008. godini, a nakon toga smanjuje se na 8,3 milijarde dolara u 2010. godini.Slične promjene dogodile su se i kod vanjskotrgovinske razmjene poljoprivredno – prehrambenih proizvoda te je do 2008. godine brži porast uvoza nego izvoza.Nakon toga dolazi do smanjenja vanjskotrgovinske razmjene pri čemu je veće smanjenje uvoza.

Ikod vanjskotrgovinske razmjene poljoprivredno – prehrambenih proizvoda Hrvatska ima negativan saldo (najveći je bio 2008. godine kada je iznosio 1,2 milijarde dolara).

10. [10]I. Grgić, Magdalena Zrakić, Gordana Županac; Hrvatska vanjskotrgovinska razmjena poljoprivredno prehrambenih proizvoda

Tablica 2. Vanjsko-trgovinska razmjena Republike Hrvatske (milijuna dolara)

	Ukupno Total			Poljoprivredno-prehrambeni proizvodi Agri-food products				
							Udio u /Share in	
Godina	Izvoz	Uvoz	Saldo	Izvoz	Uvoz	Saldo	izvozu	uvozu
Year	Export	Import	Balance	Export	Import	Balance	Export	Import
	1	2	3 (1-2)	4	5	6 (4-5)	7 (4/1)	8 (5/2)
2000.	4.431	7.886	-3.445	406	686	-280	9,2	8,7
2001.	4.665	9.147	-4.482	469	845	-376	10,1	9,2
2002.	4.903	10.722	-5.819	579	1035	-456	11,8	9,7
2003.	6.186	14.209	-8.023	789	1255	-466	12,8	8,8
2004.	8.024	16.589	-8.565	735	1455	-720	9,2	8,8
2005.	8.772	18.560	-10.536	920	1.615	-695	11,5	8,7
2006.	10.376	21.502	-11.126	1.190	1.847	-657	11,5	8,6
2007.	12.363	25.838	-13.475	1.313	2.150	-837	10,6	8,3
2008.	14.123	30.726	-16.603	1.399	2.625	-1.226	9,9	8,5
2009.	10.491	21.204	-10.713	1.360	2.239	-879	13,0	10,6
2010.	11.806	20.053	-8.247	1.355	2.168	-813	11,5	10,8
2013.	13.104[1]	19.051[2]	-5.947	1.614[3]	2.789[4]	-1.175	12,3	14,6

Izvor: Hrvatska gospodarska komora (HGK); Odabrani gospodarski pokazatelji

[11]Negativna vanjskotrgovinska bilanca poljoprivredno-prehrambenih proizvoda posljedica je sporijeg porasta poljoprivredne proizvodnje u odnosu na porast ukupne potražnje (domicilnog stanovništva i turističke potrošnje).Iako Hrvatska ne može biti zadovoljna vanjskotrgovinskom razmjenom poljoprivredno – prehrambenih proizvoda, činjenica je da su rezultati bolji u odnosu na ukupnu privredu.

Posebno zabrinjava visoko pozicioniranje uvoza svinjskog mesa i goveda, a uvoz CT 1701 predstavlja uvoz šećera od šećerne trske.Oko 80% hrvatskog izvoza je u deset zemalja od čega je izvan Europe jedino Japan (najviše zbog izvoza tunjevine). Ovakva distribucija izvoza ima dobre i loše strane. Dobra strana je da hrvatski izvoznici dobro poznaju ukuse potrošača izvoznih odredišta te i potrošači prepoznaju hrvatske proizvode. Loša strana je što se ne koriste mogućnosti izvoza na puno veća potrošačka tržišta kao što su Rusija, zemlje Bliskogistoka itd. Blizu polovice hrvatskog izvoza plasira se u zemlje bivše Jugoslavije, ali i skoro 40% u zemlje Europske unije.

11. [11]I. Grgić, Magdalena Zrakić, Gordana Županac; Hrvatska vanjskotrgovinska razmjena poljoprivredno prehrambenih proizvoda

Najveći partneri koji su kupovali hrvatske poljoprivredno-prehrambeneproizvode su Bosna i Hercegovina, Italija, Slovenija, Austrija i Njemačka (vrijednost izvoza u te države je nešto iznad polovice ukupnog izvoza). Pri kraju analiziranog razdoblja zamjetno je smanjenje izvoza u Italiju i Austriju, što je djelomično nadoknađeno povećanjem udjela izvoza u Sloveniju. Kod uvoza stanje je nešto drugačije nego kod izvoza. Prvih deset zemalja iz kojih Hrvatska uvozi sudjeluju sa oko 66% u ukupnom Hrvatskom uvozu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda. I ovdje su dominantne europske zemlje (oko 55% uvezenih roba) i jedino je, ali na trećem mjestu prisutan Brazil (zbog uvoza govedine). Uvoz iz zemalja okruženja (bivše Jugoslavije) čini samo 8% ukupnog uvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda Hrvatske.

U razdoblju od 2005. do 2010. godine najvažnije države iz kojih smo najviše uvozili njihovih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda bile su Njemačka (s tendencijom rasta uvoza), Italija (gdje zadržavamo stalno približno jednaki udio u ukupnom uvozu), Brazil, Austrija i Slovenija (kod tih država postoji lagani pad udjela uvoza), a kod uvoza iz Bosne i Hercegovine trend je povećanje uvoza.

Vanjskotrgovinska razmjena Republike Hrvatske poljoprivredno- prehrambenih proizvoda odvija se mnoštvom država pri čemu je različita razina razmjene kao i bilanca (pozitivna/negativna). Pokazatelj razmjene je Relativni vanjskotrgovinski saldo (RVS)

Ipak, za Hrvatsku su zanimljiva tržišta susjednih zemalja s kojima Hrvatska pojedinačno ostvaruje različitu razinu vanjskotrgovinske razmjene i ima različitu vanjskotrgovinsku bilancu.

Tablica 3. Prikaz vanjskotrgovinske razmjene poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda po godinama:

Godina	IZVOZ mil. USD	UVOZ mil. USD	RAZLIKA mil. USD
2006.	1.190	1.848	-658
2007.	1.313	2.150	-837
2008.	1.399	2.625	-1.226
2009.	1.360	2.239	-879
2010.	1.355	2.168	-813
2011.	1.560	2.592	-1.032
2012.	1.593	251	-949
2013.	1.499	2.700	-1.201
Indeks			
2012./2011.	102	98	91
2013./2012.	94	106	127

Izvor:DZS (Državni zavod za statistiku)

7. EKONOMIJA I EKONOMSKI UČINCI VANJSKE TRGOVINE

[12]Globalna ekonomska kretanja ukazuju na značaj vanjske trgovine u gospodarskom razvitku i sve naglašeniju tendenciju integriranja nacionalnih ekonomija.Ekonomsko je objašnjavanje tih kretanja u teoriji vanjske trgovine, koja ističe prednost međunarodne podjele rada i specijalizacije, što doprinosi povećanju proizvodnje i potrošnje, odnosno, materijalnog bogatstva i blagostanja nacije. Ispravno uključivanje u međunarodnu podjelu na osnovi konkurentnih prednosti omogućuje efikasnu alokaciju resursa, a procesom prilagođavanja i postizanja poželjnih strukturnih promjena i jačanje konkurentnosti subjekata, povećanje proizvodnje i brži gospodarski rast i razvitak.

Međunarodna razmjena roba i usluga na globalnome planu jest ukupnost trgovine robama i uslugama među rezidentima različitih zemalja svijeta; gotovo kontinuirano bilježi porast, uvjetujući sve veću međuovisnost nacionalnih ekonomija i potrebu za koordinacijom i stvaranjem međunarodnog institucionalnog okvira. Studije rađene posljednjih 30 godina ističu superiornije razvojne performanse izvozno orijentalnih ekonomija. Države s uspješnim i konkurentnim izvoznim sektorima, razvijenim domaćim tržištem ili pristupom drugim tržištima ostvaruju veće stope rasta izvoza, ali i općenito brže rastu.

Pri utvrđivanju doprinosa vanjskotrgovinskog sektora gospodarskom razvitku jedne nacionalne ekonomije potrebno je krenuti od osnovne jednakosti otvorenog gospodarstva i to:

$$Y = C + I + G + X – M$$

Gdje je:

Y: bruto domaći proizvod

C: osobna potrošnja

I: investicijska potrošnja

G: opća i zajednička potrošnja

X: izvozM: uvoz

12. [12]Krugman P. i Obstfeld M. (2009.); Međunarodna ekonomija: Teorija i ekonomska politika; sedmo izdanje

Ocjenjuje se da je doprinos ekonomskom rastu pozitivan ako je domaća potražnja manja od bruto domaćeg proizvoda, odnosno izvoz veći od uvoza i obrnuto, doprinos je negativan kada je izvoz manji od uvoza.

$$Y > (C + I + G) \rightarrow X > M$$

$$Y < (C + I + G) \rightarrow X < M$$

Tablica 4. Karakteristike svjetske i hrvatske ekonomske politike

Karakteristike svjetske i hrvatske ekonomske politike		
razdoblje	karakteristike dinamičnih gospodarstava	karakteristike hrvatske gospodarske politike
1913.-1948.	uvozno supstitutivne industrije, povećanje carina, protekcionizam	uvozno supstitutivne industrije
1948.-1980.	izvozno propulzivne djelatnosti	planska ekonomija, bez tržišta
1980.-1989.	liberalizam, smanjenje carina	postupno otvaranje domaćeg tržišta uz povremeni protekcionizam
1990.-1997.	liberalizam, smanjenje carina	liberalizam, smanjenje carina

Izvor: Stranica Hrvatske narodne banke

8. KORIST VANJSKOTRGOVINSKE RAZMJENE

[13]Kada govorimo o koristima i pozitivnim stavkama vanjskotrgovinske razmjene, možemo govoriti o nekoliko segmenata:

1. Bolje zadovoljavanje potrošača i gospodarstva,
2. Bolje korištenje raspoloživih resursa,
3. Veća zaposlenost proizvodnih kapaciteta,
4. Povećanje konkurentnih sposobnosti na međunarodnom tržištu,
5. Povećanje BDP-a,
6. Uravnoteženje platne bilance,
7. Mogućnost bržeg i svestranijeg cjelokupnog gospodarskog razvoja

Ipak, kao i u svakom poslu treba biti oprezan i uvijek u pripravnosti. Stoga država ima uređene tako zvane intervencionističke mjere. Tu treba razlikovati dva pojma:

1. Protekcionizam – ustroj ili mjera gdje država ograđuje proizvođače od konkurenata - obrana
2. Intervencionizam – obrana + podupiranje domaćih proizvođača

13. [13]Krugman P. i Obstfeld M. (2009.); Međunarodna ekonomija: Teorija i ekonomska politika; sedmo izdanje

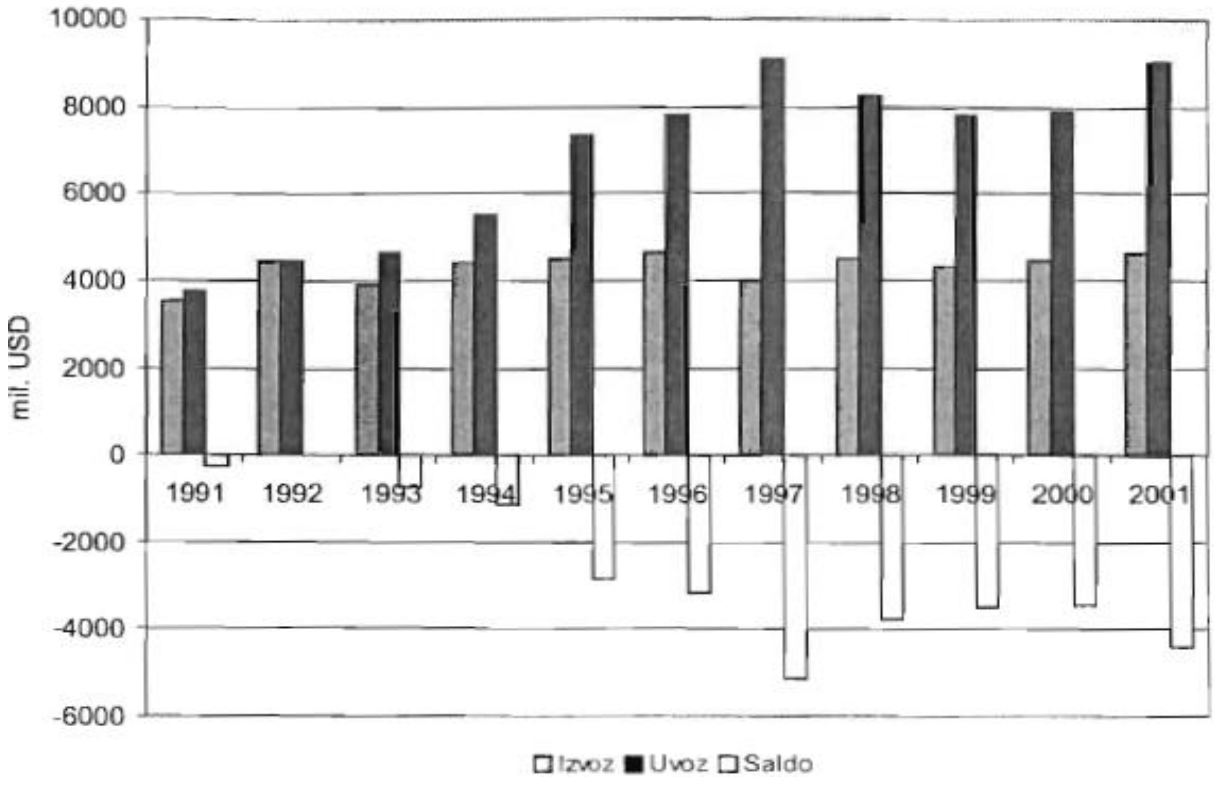
9. STUPANJ UKLJUČENOSTI U MEĐUNARODNU RAZMJENU

Da bi znali koliko je i u kojoj mjeri određena zemlja uključena u međunarodnu razmjenu svojih dobara, trebamo se osvrnuti na zadane smjernice i prema njima odrediti stupanj uključenosti iste države.

Dakle, do rezultata ćemo doći prateći:

- Apsolutnu vrijednost uvoza i izvoza,
- Udio izvoza i uvoza u BDP-u,
- Vrijednost uvoza i izvoza per capita,
- Vrijednost izvoza zemlje / vrijednost svjetskog izvoza; brojnost stanovništva zemlje / brojnost svjetskog stanovništva.

Grafikon 2. Vanjsko trgovinska bilanca (1991.-2001.)

Izvor: Hrvatska gospodarska komora (HGK)

Od 1989. godine robna razmjena Hrvatske bilježi kontinuirani deficit, a nakon 1994. godine bilježimo kontinuirano povećanje deficita roba i usluga u tekućoj platnoj bilanci; u 1997. godini on prelazi 3 milijarde USD dolara. Nakon 3. kvartala 1994. godine izvoz bilježi sporu, ali konstantnu tendenciju pada, razlog tome je:

- Dužnička kriza Jugoslavije 80-ih godina i ratno razaranje u Hrvatskoj 90-ih.
- Raspadom Jugoslavije i ratom u Hrvatskoj izgubljena su najznačajnija tržišta i razoreni reprodukcijski lanci i cjeline
- Skromne stope rasta BDP-a u uvjetima visokog rasta domaće potrošnje

U ranijoj fazi nismo uspjeli ući u zone slobodne trgovine i na taj način proširiti veličinu slobodnog pristupačnog tržišta.Postoji i dalje nedovoljna koordinacija diplomatskih i gospodarskih aktivnosti na promoviranju hrvatskog gospodarstva u inozemstvu, kao i nepoticajna makroekonomija, a osobito tečajna politika.

Investicijske aktivnosti zadržale su se na nezadovoljavajuće niskoj razini zbog:

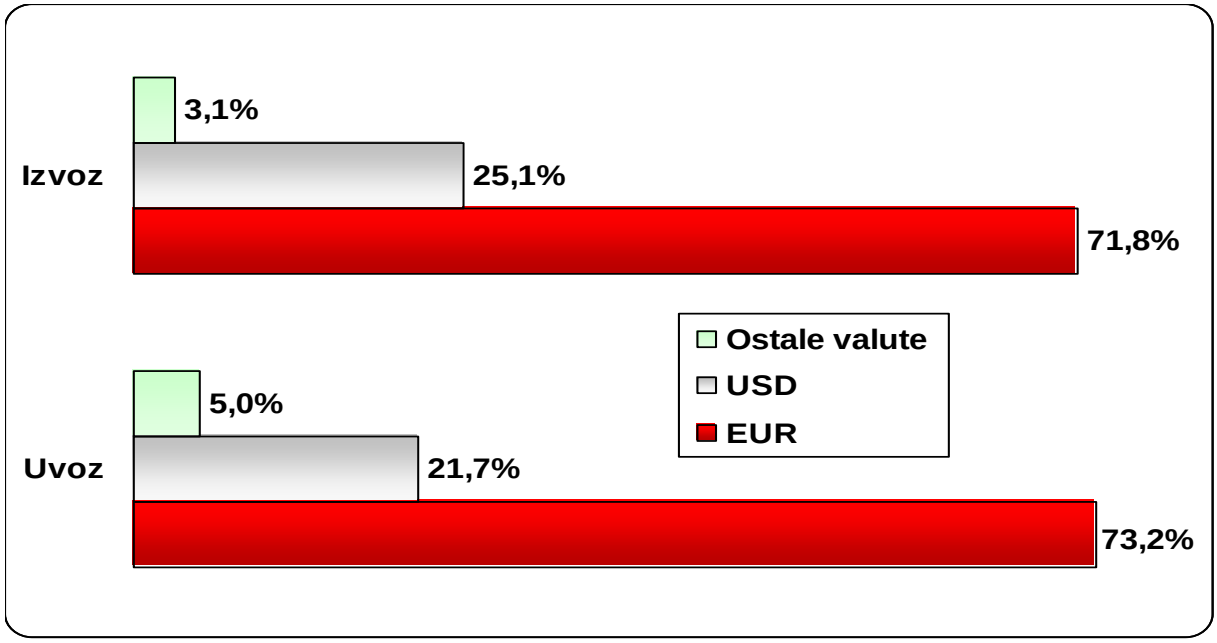
a) Nesređenog financijskog, pravosudnog i administrativnog sustava
b) Problema u privatizaciji
c) Visokih troškova rada u odnosu na druga gospodarstva (precjenjena je valuta)

- Nedovoljno brzo razvijanje institucionalne potpore izvozu (HABOR)
- Nepostojanje izvozne orijentiranosti kao društvenog opredjeljenja koje nema alternative u gospodarskoj politici

Valutna struktura robnog uvoza i izvoza

U valutnoj strukturi izvoza najviše sudjeluje europska valuta sa 71,8%, zatim američki dolar sa 25,1% te ostale valute (švicarski franak, japanski jen, etc) sa 3.1%. Uvoz robe se najviše i najčešće plaća eurom – 73,2%, zatim dolarom 21,7% te ostalim valutama – 5,0%. Ovi pokazatelji već djelomično ukazuju na vjerojatnost postojanja intra industrijske trgovine.

Grafikon 3. Standardni prezentacijski format, 1. tromjesečje 2008.

Izvor: Hrvatska narodna banka (HNB)

ZEMLJE U VANJSKOTRGOVINSKOJ RAZMJENI POLJOPRIVREDNIH I PREHRAMBENIH PROIZVODA S HRVATSKOM

[14]Najvažnija izvozna odredišta u 2013. su: Bosna i Hercegovina (s udjelom od 26%), Italija i Hercegovina (s udjelom od 26%), Italija (12%), Slovenija (8%) i Srbija (7%) dok u strukturi uvoza poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda prema zemljama podrijetla dominiraju: Njemačka (15%), Italija (11%), Mađarska (9%) te Nizozemska (8%).

Najveći obujam vanjskotrgovinske razmjene poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda ostvarujemo sa zemljama Europske unije koji je u 2013. g. iznosio 2.754 mil. USD od čega je izvezeno robe u vrijednosti od 645 mil. USD, a uvezeno u vrijednosti od 2.109 mil. USD. Zemlje članice CEFTA-e su značajni izvozni partneri u koje izvozimo poljop. i preh. proizvoda u vrijednosti od 629 mil. USD.

Tablica 5. Rang izvoz 2013.

RANG 2012.	RANG 2013.	ZEMLJE	IZVOZ 2012. mil. USD	IZVOZ 2013. mil USD	UDIO USD 2012.	INDEKS USD 2013./2012.
		POLJOP. I PREH. IND.	**1.593**	**1.499**	**100**	**94**
1	1	Bosna i Hercegovina	454	389	26	86
2	2	Italija	159	177	12	111
3	3	Slovenija	148	127	8	86
4	4	Srbija	122	110	7	90
6	5	Njemačka	67	82	5	122
5	6	Mađarska	101	71	5	70
9	7	Austrija	46	58	4	126
7	8	Japan	59	49	3	83
8	9	Makedonija	52	45	3	87
11	10	Crna Gora	37	38	3	103
12	11	Kosovo	27	33	2	122
14	12	Sjedinjene Američke Države	22	26	2	118
13	13	Rusija	24	21	1	88
17	14	Libanon	17	20	1	118
19	15	Poljska	16	18	1	113
20	16	Saudijska Arabija	12	16	1	133

Izvor: Hrvatska gospodarska komora (HGK)

14. [14]Hrvatska gospodarska komora (HGK)

Link: https://www.hgk.hr/djelatnost/gosp_poljoprivredaprehrana/zemlje-u-vanjskotrgovinskoj-razmjeni-poljop-i-preh-proizvoda

Tablica 6. Rang uvoz 2013.

RANG 2012.	RANG 2013.	ZEMLJE	UVOZ 2012. mil. USD	UVOZ 2013. mil USD	UDIO USD 2012.	INDEKS USD 2013./2012.
		POLJOP. I PREH. IND.	**2.541**	**2.700**	**100**	**106**
2	1	Njemačka	293	398	15	136
1	2	Italija	296	298	11	101
5	3	Mađarska	180	250	9	139
3	4	Nizozemska	219	225	8	103
4	5	Austrija	197	178	7	90
6	6	Slovenija	161	163	6	101
9	7	Poljska	119	145	5	122
10	8	Srbija	111	121	4	109
7	9	Bosna i Hercegovina	146	114	4	78
8	10	Brazil	139	90	3	65
11	11	Španjolska	81	90	3	111
13	12	Francuska	57	66	2	116
16	13	Češka	42	58	2	138
15	14	Makedonija	47	53	2	113
12	15	Rumunjska	61	53	2	87
14	16	Belgija	47	52	2	111

Izvor: Hrvatska gospodarska komora (HGK)

10.ZAKLJUČAK

Saldo ukupne vanjskotrgovinske i razmjene poljoprivredno-prehrambenih proizvoda Hrvatske je negativan tijekom cijelog analiziranog razdoblja, ali povoljniji u odnosu na ukupnu vanjskotrgovinsku razmjenu. Pokrivenost uvoza izvozom je kod poljoprivredno-prehrambenih proizvoda veća nego kod ukupne vanjskotrgovinske razmjene (prosjek razdoblja je kod poljoprivredno-prehrambenih proizvoda 59,6%, a za ukupnu 48,7%). Najznačajniji hrvatski izvozni proizvodi su šećer i duhan, a uvozni svinjsko meso i goveda.

Glavnina vanjskotrgovinske razmjene je s Europskom unijom pri čemu Hrvatska najviše izvozi u BiH (preko 30% ukupnog izvoza), a uvozi iz Njemačke (11,8%) i Italije (11,6%). Sa zemljama okruženja (bivše Jugoslavije) Hrvatska ostvaruje, izuzev Makedonije, značajan suficit kod razmjene poljoprivredno-prehrambenihproizvoda. Kako bi Hrvatska povećala svoj udjel u vanjskotrgovinskoj razmjenipoljoprivredno-prehrambenih proizvoda potrebno je povećati konkurentnost proizvoda u kvaliteti i cijeni.

Da bi se smanjila uvozna ovisnost neophodno je povećati proizvodnju onih proizvoda za što postoje proizvodne mogućnosti kao što su proizvodi i prerađevine od goveđeg i svinjskog mesa, mesa peradi te kravljeg mlijeka. Istodobno domaća proizvodnja treba nuditi proizvode koje traži svjetsko, posebno tržište Europske unije, kao što su npr. ekološki proizvodi za čiju proizvodnju postoje uvjetiu Hrvatskoj. Činjenica da je Europska unija naš najznačajniji vanjskotrgovinski partner, od sredine 2015. godine izvozno tržište će se dodatno proširiti za Hrvatsku te liberalizacijom dati dodatni poticaj međusobnoj trgovini. Međutim, ulaskom Hrvatske u EU postoji opasnost od negativnih posljedica na „izgubljenim“ CEFTA tržištima posebno na za Hrvatsku izvozno značajnom tržištu BiH.

11. POPIS LITERATURE

1. Krugman P. i Obstfeld M. (2009.); Međunarodna ekonomija: Teorija i ekonomska politika; sedmo izdanje
2. I. Grgić, Magdalena Zrakić, Gordana Županac; Hrvatska vanjskotrgovinska razmjena poljoprivredno prehrambenih proizvoda
3. dr.sc. Mirjana Jeleč Raguž; Vanjskotrgovinska politika i razmjena u RH (http://www.vup.hr/_Data/Files/13012415466672.pdf)
4. Časopis poljoprivrednog gospodarstva 2009. (Izdavač: Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva, ruralnog razvoja RH)
5. Državni zavod za statistiku (DZS)
6. Ministarstvo poljoprivrede; Zeleno izvješće 2013.
   Link:http://www.mps.hr/default.aspx?id=9567
7. Hrvatska gospodarska komora (HGK)
   Link: https://www.hgk.hr/djelatnost/gosp_poljoprivredaprehrana/zemlje-u-vanjskotrgovinskoj-razmjeni-poljop-i-preh-proizvoda

12. SAŽETAK

U ovom radu je razrađen vanjsko-trgovinski odnos, kao i razmjena Republike Hrvatske sa drugim zemljama Europske unije i ostalim (npr. Njemačka, Italija, Japan, zemlje bivše Jugoslavije). Razdoblje o kojem je riječ u završnom radu je od 2008. – 2013. Saldo ukupne vanjskotrgovinske razmjene poljoprivredno-prehrambenih proizvoda Hrvatske je negativan tijekom cijelog analiziranog razdoblja, ali povoljniji u odnosu na ukupnu vanjskotrgovinsku razmjenu. Da bi smanjili uvoznu ovisnost potrebno je povečati proizvodnju proizvoda za što postoje proizvodne mogućnosti.

Ključne riječi: Vanjskotrgovinska razmjena, poljoprivredno-prehrambeni proizvodi, saldo

13. SUMMARY

In this paper indicates the foreign-trade relationship, as well as the exchange of Croatia with other European Union countries and others (e.g. Germany, Italy, Japan, countries of former Yugoslavia). The period in this final paper is the year of 2008. – 2013. The balance of total foreign trade of agricultural and food products in Croatia is negative during the whole analyzed period, but better compared to the total foreign trade. To reduce the import it is necessary to increase the production of products for which there are production possibilities.

Key words: Foreign trade, agri-food products, balance

12.POPIS TABLICA

Tablica 1. Učinci Instrumenata trgovinske politike u zemlji.....9

Tablica 2. Vanjsko-trgovinska razmjena Republike Hrvatske (milijuna dolara).....14

Tablica 3. Prikaz vanjskotrgovinske razmjene poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda po godinama.....15

Tablica 4. Karakteristike svjetske i hrvatske ekonomske politike.....17

Tablica 5. Rang izvoz 2013.....22

Tablica 6. Rang uvoz 2013.....23

13. POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Kretanje izvoza i uvoza Hrvatske od 2008. do 2013. Godine.....12

Grafikon 2. Vanjsko trgovinska bilanca (1991.-2001.).....19

Grafikon 3. Standardni prezentacijski format, 1. tromjesečje 2008.....21

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku
Poljoprivredni fakultet u Osijeku

Završni rad

VANJSKO TRGOVINSKA RAZMJENA POLJOPRIVREDNO – PREHRAMBENIH PROIZVODA 2008. – 2013.

FOREIGN TRADE OF AGRICULTURAL - FOOD PRODUCTS 2008.-2013.

Josip Jelić

SAŽETAK

U ovom radu je razrađen vanjsko-trgovinski odnos, kao i razmjena Republike Hrvatske sa drugim zemljama Europske unije i ostalim (npr. Njemačka, Italija, Japan, zemlje bivše Jugoslavije). Razdoblje o kojem je riječ u završnom radu je od 2008. – 2013. Saldo ukupne vanjskotrgovinske razmjene poljoprivredno-prehrambenih proizvoda Hrvatske je negativan tijekom cijelog analiziranog razdoblja, ali povoljniji u odnosu na ukupnu vanjskotrgovinsku razmjenu. Da bi smanjili uvoznu ovisnost potrebno je povečati proizvodnju proizvoda za što postoje proizvodne mogućnosti.

Ključne riječi: Vanjskotrgovinska razmjena, poljoprivredno-prehrambeni proizvodi, saldo

SUMMARY

In this paper indicates the foreign-trade relationship, as well as the exchange of Croatia with other European Union countries and others (e.g. Germany, Italy, Japan, countries of former Yugoslavia). The period in this final paper is the year of 2008. – 2013. The balance of total foreign trade of agricultural and food products in Croatia is negative during the whole analyzed period, but better compared to the total foreign trade. To reduce the import it is necessary to increase the production of products for which there are production possibilities.

Key words: Foreign trade, agri-food products, balance

Datum obrane: